

IN MEMORIAM

Búcsú Bányai Tamástól – Kaiser László gyászbeszéde

2017. április 23-án a három héttel korábban váratlanul elhunyt Bányai Tamás hamvait kedves folyójába, a Dunába szórták az író családtagjai, barátai és tisztelői. A búcsúztató a megemlékezésen hangzott el.

Azt a felkérést kaptam Bányai Tamás feleségétől, Marianntól, hogy ezen a szomorú délelőttön néhány szót szóljak. De milyen minőségemben szóljak? Úgy érzem, több fajta minőségemben is szólnom kell, s röviden ki is térek erre. Elsősorban, és nyugodtan mondhatom: barátként. Azért mondom ezt hangsúlyosan, mert a fogyó idő lángpallos-villanásai közepette, tudjuk: egyre nehezebb, ahogy megyünk előre, igazi, komoly, mély kapcsolatot, barátságot kötni. Általában – bár nem feltétlenül – a nagy barátságok az atlantisi múltban, a gyerekkorban, az ifjúkorban, a tanulóévekben kötődtek.

Tamást 2008 tájékán ismertem meg. A közös szimpátia után barátság alakult ki köztünk; őszinte, egyértelmű barátság, amely később – és itt jön a másik vonatkozásom – munkába oltódott, hiszen magam nem csak szerzőként vagyok itt, hanem a Hungarovox Kiadó vezetőjeként is, és így volt alkalmam Tamással együtt dolgozni, Németh László szép szavával élve: fényre bábáskodni két kötetét a sok közül. Azt szokták mondani, hogy az emberek lakva ismerik meg egymást, ez persze igaz, én hozzáteszem ehhez hangsúlyosan, hogy a munkában is. Tamással nagyon jó volt együtt dolgozni. Tehát szerzőként, barátként, kiadóként búcsúzom most tőle, és hadd idézzem meg az alakját, személyét!

Amikor először találkoztam vele, itt a kerületben, Újlipótvárosban – és muszáj megemlítenem, hiszen itt hajózunk felfelé a Dunán, itt: a XIII. kerületben –, volt miről szót ejtenünk az irodalmon kívül. A sok beszélgetés során rendszeresen fölmerült, hogy összeköt minket a közös gyermekkor, hiszen én is itt nevelkedtem az egykori Sziget, ma Radnóti utcában, ő pedig nem messze innen. Emlegettük: csobbantunk még gyerekkorunkban a Dunában – bár ő idősebb volt nálam –, és együtt hoztunk fel emlékeket, mint mondtam, az atlantisi múltból. És más kerületi vonatkozás is akadt.

Volt és van itt egy Kassák Lajos nevét viselő irodalmi pályázat. Jómagam benne voltam a zsűriben, jelígés alkotói verseny volt, ezt szeretném hangsúlyozni, és Baranyi Ferenc Kossuth-díjas költővel, valamint Madarász Imre irodalomtörténésszel gondolkodás nélkül, a jelige alapján első helyre tettük Tamás novelláját. Mert nemcsak remek ember volt, hanem kitűnő író is. Két évvel később úgy alakult – és bocsánat, hogy erről beszélek,

de úgy érzem, nagyon is idetartozik –, hogy mikor már nem voltunk zsűritagok, akkor a következő pályázati zsűri szintén Tamást hozta ki első helyezettnek. Ez számomra azért fontos, mert ez a két első helyezés azt mutatja, hogy bizonyos értelemben az ismeretlenségből, túlmutatva a kapcsolati kötődéseken, igenis lehet még ma is értéket felszínre hozni, mint ahogy Tamás is egyértelműen értéket hozott létre. Nem csupán műveiben, hanem életében is. És ha már az életét hozom szóba: engedtesse meg egy személyes megjegyzést, de talán csak így szabad ilyen alkalommal beszélni. Tamásnak olyan tekintete, olyan arca, olyan emberi atmoszférája volt, hogy azt ne mondjam, antropológiája: valahogy más volt, mint amilyenek mi. Mire gondolok? Utazom villamoson, buszon, metrón, és látok egy embert, ugyanúgy öltözik, mint én – és más az arca. Arcán valami humánus, valami derű, vagy inkább úgy mondom, hogy nincs rajta az a közép-kelet-európai űzöttség, mint ami legtöbbször arcára van írva. Valószínűleg külföldi, tán Amerikából, tán Nyugatról...

Tamás arca számomra mélyen humánus, empatikus, napi gyűródéseken felülemelkedő, nyugodt, elmélyült arc volt. Nem volt benne ez az űzöttség, és talán ez alkati vonatkozású is. Igaz, hosszú-hosszú éveket, sőt évtizedeket töltött Amerikában. Ott valamit megtanult. Talán azt, hogyan kell élni. Talán azt, amit Németh László úgy fogalmazott meg, hogy az ember akkor használ legjobban a világnak, hogyha rendbe jön önmagával. Számomra Tamás olyan önmagával rendbe jött ember volt, hogy ha voltak is benne démonok – mert nyilvánvalóan voltak benne, mint mindannyiunkban –, netán ambivalenciák, azok inkább az írásaiban, mondhatom, remekműveiben tűntek fel.

Milyen élete volt Tamásnak? Nagy ívű, hatalmas élet. 1946-ban született, és bár szeretett volna egyetemre menni, politikai okokból nem vették fel a származása miatt, noha a felvételije sikerült. Gondoljunk bele! Adjunk hozzá a '46-os esztendőhöz 18 évet a Kádár-korszakban! Édesapja zenész volt, édesanyja pedig háztartásbeli, szóval gyanús szülők voltak, így nem került be az egyetemre. Aztán dolgozni kezdett, majd nagyon korán megnősült. 21 éves korában megtalálta azt, akivel ötven évig élt együtt. A lét és az élet ajándéka volt ez. S talán ez is hozzájárult ahhoz, hogy Tamásnak olyan arca volt, amilyen; hogy sugárzott belőle valami belső harmónia, amit csak irigyelni lehet.

És aztán kitántorogtak Amerikába. Ekkor 26 éves volt Tamás. Először Bécsbe kerültek, majd Amerikába, s ott, hogy úgy mondjam, karriert csinált. Alulról kezdte. Meg kellett tanulnia angolul, segédmunka, ilyen-olyan munka; volt benzinkutas is, és végül kikötött a nyomdász mesterségénél, ami már szinte művészet. És persze kint is írt, de írói munkássága igazán akkor szökött szárba, amikor hazajött Magyarországra, és ez szintén biztató jel, hogy a folyóiratok, némi túlzással, de talán mégis egyértelműen, gondolkodás nélkül elkezdtek közölni a műveit, mert ráéreztek, hogy ez az írásművészet, ez a próza nagyon értékes. És ha már próza, és ha már irodalmári minőségemben is szólok: meggyőződésem az, kiadóvezetőként, szerzőként, hogy Tamás prózaírói munkássága a magyar irodalom élvonalába tartozik. Más kérdés, hogy sokszor az irodalomkritika vagy a recenziók nem úgy reagálnak a művekre, ahogy kellene – meg furcsa szellők is fújdogálnak a művészet és a kultúra területén. De aki kicsit is értően olvasta, érezte, hogy Tamás írásművészete egyenes folytatása (amit egy interjúban egyébként el is mondott) annak a klasszikus és jó értelemben vett realista prózának, amely Mikszáthnál, Móricznál kezdődött, és a '60-as években éppen Tamás mestereinél tetőzött be, akik nem mások voltak, mint Sánta Ferenc, Fejes Endre, Galgóczi Erzsébet. És a külföldi példák: szerette az amerikai írókat, nem véletlenül. S akiket nagyon nagyra tartott: Steinbeck, Hemingway, Fitzgerald. Ez az átél és teremtett próza, amely nemcsak mélységeket képes felmutatni, hanem olvasókat is toborozni, mert Tamás tudott egy titkot, amely az írásművészetének alapja: a mindenkori olvasóknak kell írni, nem a felemás kritika elvárásainak. Tamás nekünk, az olvasóknak írt. Érzelemdúsán, kitűnően, érdekesen fogalmazva. Vérbeli, profi író volt.

És a barátság lezárásképpen: tényleg barátok voltunk, néha sörözgettünk, beszélgettünk az ifjúságról, a gyerekkorról, a művészetről, a kultúráról. Összejártunk családiról is. Néhány hete egy irodalmi rendezvényen találkoztam utoljára Tamással, és említettük, hogy újra össze kéne jönni. Én ezt csak szeretném megerősíteni, kedves Mariann, hogy újra össze kéne jönnünk, és vegyük

úgy, hogy Tamás itt van köztünk, mert Tamás tényleg itt van köztünk. Az ő sugárzó egyéniségéből valami olyan titok áradt, olyan empatikus, mély titok, amit tovább kell vinnünk. Nem biztos, hogy a művészetben, nem biztos, hogy az irodalomban – persze úgy is, ha valaki alkalmas erre –, hanem az emberségnövesztő, humánomot sugárzó személyiségének titkait és valóságát kell továbbvinnünk. Emlékezzünk tehát Tamásra, mert emlékezni kötelesség! Itt a Duna, amelyben gyerekkorában megcsobbant, Dunától Dunáig visz az út egyébként most, ez metaforának is felfogható. Én kérem mindenestre az égietől, hogy Tamás nyugodjon békében, és kérem önmagunkat, hogy úgy nyugodjunk bele, hogy perlekedünk! De mégis bele kell nyugodnunk, mert tovább kell vinnünk azt az emberi atmoszférát, azt az emberi bölcsességet, amit mindannyian éreztünk az ő személyiségében és írásművészetében.

In memoriam *Bedő Sándor (1947-2017)*

Emlékszel, Sanyikám? Többé nem kezdek így a beszélgetést Veled. Alig tudom elhinni a hírt. Majdnem egyharmad évszázada éltünk egy városban, mióta Egerszegre jöttem '85-ben. Kezdő muzeológusként szeretettel fogadtál, Te, a már tekintélyes tanár és befutott művész. Együtt zsűriztük a középiskolás művészettörténeti verseny (OKTV) dolgozatait. Sokat beszélgettünk, mesélted, hogy Bicskén születtél, hogy majdnem színésznek mentél, de a sokfordulós felvételi procedúra döntőjében végül mégis Kern Andrászt választották Helyetted. Zenész és irodalmár sem lett Belőled, bár mindkét területen bizonyosan megálltad volna a helyed. Így végül tanárember lettél, és lehetőséged nyílt kivételes képzőművészeti táalentumod kibontakoztatására. Pedagógus művésztelepet szerveztél Egerváron, a tanárképző után elvégezted a Képzőművészeti Főiskolát, majd a pécsi egyetemet is, hiszen mindig többet akartál. És mindig újat kerestél, igyekeztél minél több festésmódot kipróbálni, és mindegyikben jó volt, amit csináltál. Sőt, nem csak jó, hanem *igen jó!* Legyen teljesen figurális vagy elvonatkoztatott absztrakt, legyen tájkép vagy kubista, szürrealista, szimbolikus, konstruktivista kompozíció, legyen olajkép, akvarell, grafika vagy kollázs – mindnek hatása alá került az ember, és mindegyik különös igényességet mutatott.

Emlékszel, amikor '87-ben többedmagunkkal együtt alapítottuk a ZALA'ART-ot? Nagy szó volt ez akkor, úgy gondoltuk, hogy az egyesületben most tényleg megmutatkozhat az összefogás ereje. És arra, amikor ugyanebben az évben, amikor Tőletek a harmadik házba költöztünk a Hegyalja úton, és meghozták, majd a teherautóról a házkapu mellé tették le az új szekrényoszt? Hozzád csöngettem be segítségért, az első szóra jöttél, és igencsak megizzadva, darabonként vittük fel a másodikra. Még most is hálás vagyok érte, nagy slamasztikából segítettél ki akkor.